

*Monthly Multidisciplinary
Research Journal*

*Review Of
Research Journals*

Chief Editors

Ashok Yakkaldevi
A R Burla College, India

Ecaterina Patrascu
Spiru Haret University, Bucharest

Kamani Perera
Regional Centre For Strategic Studies,
Sri Lanka

Welcome to Review Of Research

RNI MAHMUL/2011/38595

Review Of Research Journal is a multidisciplinary research journal, published monthly in English, Hindi & Marathi Language. All research papers submitted to the journal will be double - blind peer reviewed referred by members of the editorial Board readers will include investigator in universities, research institutes government and industry with research interest in the general subjects.

ISSN No.2249-894X

Regional Editor

Dr. T. Manichander

Sanjeev Kumar Mishra

Advisory Board

Kamani Perera

Regional Centre For Strategic Studies, Sri Spiru Haret University, Bucharest, Romania
Lanka

Ecaterina Patrascu

Spiru Haret University, Bucharest

Fabricio Moraes de Almeida
Federal University of Rondonia, Brazil

Anna Maria Constantinovici
AL. I. Cuza University, Romania

Romona Mihaela
Spiru Haret University, Romania

Delia Serbescu

Spiru Haret University, Bucharest, Romania

Xiaohua Yang

University of San Francisco, San Francisco

Karina Xavier

Massachusetts Institute of Technology (MIT),
USA

May Hongmei Gao

Kennesaw State University, USA

Marc Fetscherin

Rollins College, USA

Liu Chen

Beijing Foreign Studies University, China

Mabel Miao

Center for China and Globalization, China

Ruth Wolf

University Walla, Israel

Jie Hao

University of Sydney, Australia

Pei-Shan Kao Andrea

University of Essex, United Kingdom

Loredana Bosca

Spiru Haret University, Romania

Ilie Pintea

Spiru Haret University, Romania

Mahdi Moharrampour

Islamic Azad University buinzahra
Branch, Qazvin, Iran

Titus Pop

PhD, Partium Christian University,
Oradea,
Romania

J. K. VIJAYAKUMAR

King Abdullah University of Science &
Technology,Saudi Arabia.

George - Calin SERITAN

Postdoctoral Researcher
Faculty of Philosophy and Socio-Political
Sciences
Al. I. Cuza University, Iasi

REZA KAFIPOUR

Shiraz University of Medical Sciences
Shiraz, Iran

Rajendra Shendge

Director, B.C.U.D. Solapur University,
Solapur

Awadhesh Kumar Shirotriya

Nimita Khanna

Director, Isara Institute of Management, New
Delhi

Salve R. N.

Department of Sociology, Shivaji University,
Kolhapur

P. Malyadri

Government Degree College, Tandur, A.P.

S. D. Sindkhedkar

PSGVP Mandal's Arts, Science and
Commerce College, Shahada [M.S.]

Anurag Misra

DBS College, Kanpur

C. D. Balaji

Panimalar Engineering College, Chennai

Bhavana vivek patole

PhD, Elphinstone college mumbai-32

Awadhesh Kumar Shirotriya

Secretary, Play India Play (Trust),Meerut
(U.P.)

Govind P. Shinde

Bharati Vidyapeeth School of Distance
Education Center, Navi Mumbai

Sonal Singh

Vikram University, Ujjain

Jayashree Patil-Dake

MBA Department of Badruka College
Commerce and Arts Post Graduate Centre
(BCCAPGC),Kachiguda, Hyderabad

Maj. Dr. S. Bakhtiar Choudhary

Director,Hyderabad AP India.

AR. SARAVANAKUMARALAGAPPA
UNIVERSITY, KARAIKUDI,TN

V.MAHALAKSHMI

Dean, Panimalar Engineering College

S.KANNAN

Ph.D , Annamalai University

Kanwar Dinesh Singh

Dept.English, Government Postgraduate
College , solan

More.....

शिक्षक, शिक्षणना पडकारो अने भयस्थानो

Dr. Ajeetaben J. Jani
M.A., M.Ed., M.Phil., Ph.D.

Short Profile :

Dr. Ajeetaben J. Jani is a research scholar

प्रस्तावना :

कोइपण देशना विकासनो मुख्य आधार ते देशमा अपाता शिक्षण पर होय छे. शिक्षणनी प्रणाली, पाठ्यक्रम, संगठन, विद्यालय, शैक्षणिक साधनो, शिक्षणना ध्येयो वगेरे बाबतो गमे तेटली श्रेष्ठ होय परंतु तेनी सफलता त्यारे ज सिध्ध थाय छे जयारे शिक्षक अेक जीवंत व्यक्ति तरीके तेमां पोताना प्राण रेडी कार्यशील बने. आ द्रष्टिअे जोतां शिक्षणनी समग्र प्रक्रियानु केन्द्रबिंदु शिक्षक छे. प्रवर्तमान समयमा शिक्षणना स्वरूपने सुधारवाना प्रयत्नोमा

शिक्षक शिक्षण परत्वे खास ध्यान आपवुं जोइशे. कारण के जेवा प्रकारनुं शिक्षक शिक्षणनुं स्वरूप हशे तेवा प्रकारना शिक्षको समाजमा तैयार थशे. आथी शिक्षक शिक्षणना स्वरूप विशें गंभीरताथी विचारवुं जोइशे. भविष्यमां उभा थनार पडकारो तथा भयस्थानो विशें पण पुरेपुरी विचारणा करवी पडशे.

शिक्षक शिक्षणना पडकारो अने भयस्थानो

शिक्षक शिक्षण सामे मुख्यत्वे बे प्रकारे पडकारो उभा थवानो भय छे जे नीचे मुजब छे :

शिक्षक शिक्षण संस्थाओना संख्यात्मक विस्तरण सामे पडकार :

प्रवर्तमान समयमा वधती जती वसतीने कारणे शिक्षण संस्थाओमां जंगी वधारो थतो जोवा मळे छे. शिक्षण संस्थाओना संख्यात्मक विस्तरणने कारणे आ संस्थाओ सामे केटलांक पडकारो तथा भयस्थानो उभा थया छे जेवा के,

भौतिक सुविधाओनुं विस्तरण :

पडकार :

शिक्षक शिक्षणनी संस्थाओनुं संख्यात्मक द्रष्टिअे झडपी विस्तरण थइ रहयु छे. आथी शिक्षक शिक्षण संस्थाओ भौतिक द्रष्टिअे आधुनिकताथी सुसज्ज होवी जोइअे तेमज विद्याकीय द्रष्टिअे नवीन प्रवाहो अने टेक्नोलोजीना जोडाण युक्त संस्थाओ होवी जोइशे.

ભયસ્થાન :

જો શિક્ષણની સંસ્થાઓ પાસે પર્યાપ્ત માત્રામાં ભौતિક સગવડો નહીં હોય તો તે સ્પર્ધાત્મક દોડમાં ઉણી ઉત્તરશે તેમજ વિદ્યાકીય દ્રષ્ટિઓ સુસજજ નહીં હોય તો તે બદલતા સમાજ સાથે રહી શિક્ષણ આપી શકશે નહીં અને અંતે તે નિષ્ફળ જશે.

મકાનોનું કદ :

પડકાર :

શિક્ષણ સંસ્થાઓના મકાનો ખુબ વિશાળ કદના હોવા જોડાએ. જેમાં પર્યાપ્ત માત્રામાં વર્ગખંડો, લાયબ્રેરી, લેબોરેટરી, કોમ્પ્યુટર-ઇન્ટરનેટ ખંડ, અધ્યાપક ખંડો, વિશાળ ઓફિસ તથા સુસજજ કાર્યાલય ઉપરાંત વિભિન્ન લેબોરેટરી વગેરે પ્રકારની આવશ્યક સુવિધાઓવાળું શિક્ષક શિક્ષણ સંસ્થાનું મકાન હોવું જોડાએ.

ભયસ્થાન :

પ્રવર્તમાન સમયમાં શિક્ષક શિક્ષણ એ એક ઉમદા કાર્ય માનવાને બદલે એક પ્રકારના વ્યવસાય તરીકે જયારે જોવામાં આવે છે ત્યારે ઘણી વખત ગમે તે પ્રકારના મકાનોમાં શિક્ષણ સંસ્થાઓને માન્યતા આપી દેવાય છે. આ વસ્તુ સ્થિતિ યોગ્ય ગણાય નહીં. ખરા અર્થમાં શિક્ષણ સંસ્થા ત્યારે જ સારુ કાર્ય કરી શકે જયારે તે વિદ્યાકીય દ્રષ્ટિકોણથી શરૂ કરેલ હોય નહીં કે વ્યાવસાયિક.

મકાનોનું સ્થાન :

પડકાર :

વધતી જતી વસ્તીને કારણે લોકોની શહેરીકરણ તરફના દોટને કારણે શહેરોમાં આજે ગલી ગલીમાં કે ખુણેખુણે શાલ્લાઓ તથા સંસ્થાઓ જોવા મલે છે. સંસ્થાઓની આસપાસનું વાતાવરણ શિક્ષણને અનુરૂપ છે કે કેમ આ બાબતે ગંભીરતાથી વિચારવામાં આવતું નથી. શિક્ષણની સંસ્થાઓ ગામથી થોડે દુર પ્રાકૃતિક વાતાવરણમાં હોવી જોડાએ.

ભયસ્થાન :

શિક્ષણની સંસ્થાની આસપાસ ગીચ વસવાટ, કારખાનાઓ, ફેકટરીઓ, સિનેમાઘરો વગેરે જેવાં અન્ય પરિબળો હશે તો શિક્ષકો / વિદ્યાર્થીઓના અભ્યાસ પર આસપાસના વાતાવરણની ચોકકસ અસર થશે. જો શિક્ષણ સંસ્થા કુદરતી વાતાવરણ વચ્ચે આવેલ હશે તો તેની પણ એક અલગ જ અસર જોવા મલશે આથી શિક્ષણ સંસ્થાઓના મકાનોના સ્થાન વિશે ગંભીરતાથી વિચારવું જોડાએ.

શિક્ષક શિક્ષણની સંસ્થાઓની ગુણાત્મક સુધારણા સામે પડકાર :

શિક્ષક શિક્ષણની સંસ્થાઓનું કાર્ય માત્ર શિક્ષકોને તાલીમ આપવા પુરતુ મર્યાદિત નથી. પરંતુ આ સંસ્થાઓએ એવી વ્યવસાયી તાલિમ આપવાની છે જેના આધારે તૈયાર થતા શિક્ષકો દેશના કરોડો બાલકોનાં ભવિષ્યના ઘડવૈયા બની શકે. આ દ્રષ્ટિઓ શિક્ષક શિક્ષણની સંસ્થાઓ સામે ગુણાત્મક સુધારણા કરવા અંગે પડકારો ઉભા થશે જે આ મુજબ હોય શકે.

શિક્ષકોનો નીચો દરજ્જો :

પડકાર :

તાલિમ પામેલ શિક્ષકોની સંખ્યાઓમાં દિન-પ્રતિદિન જે ઝડપે વૃધ્ધિ થતી જાય છે એ સંદર્ભે શિક્ષકોનાં દરજજામાં નિન્નતા આવતી જતી જોવા મલે છે. શિક્ષકોને આર્થિક અને સામાજિક દ્રષ્ટિઓ તેમજ જે દરજજા માટે તે લાયક છે તે દરજજાનું કાર્ય મળી શકતું નથી.

ભયસ્થાન :

જો શિક્ષકોને તેમના દરજજા અનુસાર સામાજિક, આર્થિક કે વ્યવસાય દરજજો નહિં મલે તો તેઓમાં એક પ્રકારનો માનસિક અસંતોષ ઉભો થશે. આ અસંતોષ તેનાં કાર્ય કરવાની રીત પર અસર કરશે અને તેની અસર ભવિષ્યના

नागरिक अेवां कलासरुमनां बाळको पर थशे !

तालिमी शिक्षकोनी पसंदगीमां खामी :

पडकार :

शिक्षक शिक्षणनी संस्थाओ तालिम आपवा माटे जे रीते शिक्षकोनी पसंदगी करे छे ते संपूर्ण योग्य पध्धति छे तेम कही शकाय नहिं. घणीवखत घणा तालिमी शिक्षको अेवां पण शिक्षक तालिम लेवा जोडाय जाय छे जेओ खरेखर शिक्षकना व्यवसायने पसंद पण करता नथी अथवा ते माटे लायक पण होता नथी. पसंदगीमा मात्र टकावारीने ज ध्यानमा न लेतां शिक्षक बनवानी लायकात धरावता योग्य उमेदवारो पसंद करी शकाय तेवी अन्य कोइक पध्धति शोधी काढी तेनो अमल थवो जोइअ.

भयस्थान :

जो शिक्षकना व्यवसाय प्रत्ये अभिरुचि न धरावता अथवा लायकात न धरावता उमेदवारो मात्र टकावारीना धोरणे शिक्षकनी तालिम मेळवी शिक्षको बनशे तो ते बाबत देशना भविष्य माटे खतरारूप बाबत बनशे.

सैद्धांतिक समज अने प्रायोगिक कार्य वच्चे असंगतता :

पडकार :

शिक्षक शिक्षणनी संस्थाओमा तालिम दरम्यान वर्गशिक्षणनी जे सैद्धांतिक अने प्रायोगिक समज अपाय छे ते मुजब वास्तविक रीते शाळाओमा दाखल थया बाद ते रीते वर्ग शिक्षण थतु जोवा मळतु नथी.

भयस्थान :

जो तालिमी शिक्षको पोताना वर्गखंडमा ट्रेनिंग दरम्यान शीखेल सिध्धांतो अने प्रयोगोनो उपयोग नहीं करे तो असरकारक वर्ग शिक्षण आपी शकशे नहीं. तेमज तेणे तालिम पाछल खर्च करेल समय शकित व्यर्थ जशे.

जूनी पद्धतिओ द्वारा वर्ग शिक्षण :

पडकार :

शिक्षक तालिम दरम्यान जे विभिन्न वर्गशिक्षणनी पद्धतिओ शीखवाय छे तेनो वास्तविक वर्ग शिक्षणमां ओछो अमल जोवा मळे छे. मोटाभागे परंपरागत रीते चाली आवती व्याख्यान पद्धतिनो ज उपयोग थतो जोवा मळे छे. जूनी पद्धतिओ वर्गशिक्षणने निष्क्रिय अने निरस बनावे छे.

भयस्थान :

टेकनोलोजीना युगमा जो शिक्षक अवनवी पद्धतिओ वर्गमां नहीं अपनावे तो तेनुं शिक्षण "आउट ओफ डेझट" प्रकारानुं शिक्षण बनी जशे. शिक्षके मात्र व्याख्यान पद्धति ज न अपनावता विभिन्न विद्यार्थी केन्द्री पद्धतिओ अने प्रयुक्तिओनो उपयोग करवो पडशे. जो आम नहीं थाय तो ते शिक्षकनुं शिक्षण कार्य निरस बनी जशे.

तालिमी कोर्ष माटे टुंको समयगाळो :

पडकार :

तालिमी कोलेजो माटे शिक्षार्थीओना प्रवेश थी शरु करी तेओनी तालिम संपूर्ण थवा वच्चेनो समयगाळो टुंको गणी शकाय. घणी वखत तालिमार्थीने प्रवेश माटेनी घणी लांबी प्रक्रियामांथी पसार थता घणो समय लागी जाय छे परिणामे ते शिक्षणार्थी घणा टुंका गाळा माटे तालिम मेळवी शके छे.

भयस्थान :

तालिमी शिक्षकोने प्रवेश बाद पुरता समय माटे जो तालिम लेवानो मोको आपवामा नहीं आवे तो तेनी तालिममा उणप रही जवा संभावना रहेशे. तालिमार्थीओ टुंका समयगाळामा सैद्धांतिक तेमज प्रायोगिक समज केलववी पडे छे. जो

तालिमार्थीओने पुरतो समय फाळवी नहीं शकाय तो तेनी तालिम अंगे घणी क्षतिओ रही जवा संभावना रहेशे.

सेवाकालीन शिक्षक शिक्षण कार्यक्रमोनी अवगणना :

पडकार :

तालिमी शिक्षको माटे तालिम दरम्यान विभिन्न कार्यक्रमोनुं आयोजन थतु रहे छे. परंतु तालिम बाद ते शाळामा शिक्षक तरीके जोडाया बाद सेवाकालीन शिक्षक तालिम कार्यक्रमोनुं आयोजन प्रमाणमा ओछु जोवा मळे छे.

भयस्थान :

जो समयांतरे शिक्षकोने पोतानुं ज्ञान ताजुं करवा सेवा कालीन कार्यक्रमोमां भाग लेता करवामा नहीं आवे तो तेओनुं ज्ञान धीमे धीमे घरेडीयुं बनी जशे. शिक्षकमा नवीन द्रष्टिकोण विकसे, नवा प्रवाहोथी वाकेफ करवा के नवी बाबतो शीखववा सेवाकालीन कार्यक्रमोनुं आयोजन नहीं करवामा आवे तो शिक्षकना वर्गशिक्षण कार्यमा निरसता आवी जवा खतरो उभो थशे.

शिक्षक शिक्षण अंगे सूचनो :

शिक्षक शिक्षण अंगे कोठारी पंचे करेल सूचनो आ मुजब छे.

- (१) शिक्षक तालिमनुं व्यवसायथी अलगपणुं दूर करवुं.
- (२) व्यवसायी तालिममा सुधारो करवो – स्व-अध्ययन अने ग्रुप डीशकशन पध्दतिओ अपनाववी, तालिमी संस्थाओनी गुणवतामा सुधारो करवो.
- (३) तालिमनो समयगाळो – स्नातक विद्यार्थीओ माटे शिक्षक तालिमनो समयगाळो अेक वर्ष राखवो. जेमां र३० दिवस कार्य करवुं.
- (४) नवा व्यवसायी कोर्सीझनुं आयोजन – आचार्यो, शिक्षक-प्रशिक्षको, शैक्षणिक संचालको वगेरे माटे ओरिअन्टेशन कोर्सनुं आयोजन करवुं.
- (५) शिक्षणमा पोस्ट ग्रेजयुअट कोर्समा लवचीकता राखवी.
- (६) तालिमी संस्थाओमा प्रवेश जे विषय साथे विद्यार्थी ग्रेजयुअट थयो होय ते सिवायना विषयो पर ओडमीशन न आपवुं. तेमज योग्य विद्यार्थीने स्कोलरशीप, स्टाइपेन्ड वगेरे आपवुं.
- (७) तालिमी सुविधाओनुं विस्तरण करवुं.
- (८) सेवाकालीन कार्यक्रमोनुं आयोजन करवुं.
- (९) शिक्षकने व्यावसायिक द्रष्टिअे तैयार करवा आ माटे ओरिअन्टेशन कार्यक्रमोनुं आयोजन करवुं, नवा दाखल थयेल अध्यापकोने संस्थामा अनुकूल थवानी तक आपवी तथा अनुभवी अध्यापको / शिक्षकोनां व्याख्यानो सांभळवानी तक आपवी.
- (१०) शिक्षक शिक्षणमा गुणवताना धोरणो जळवाय ते माटे यु.जी.सी. द्वारा आर्थिक सहाय अपावी जोड्इ तेमज यु.जी.सी. स्टेन्डिंग कमिटि द्वारा तेनां धोरणो जाळववा प्रयत्न थवा जोड्इ औ.

उपसंहार :

शिक्षक शिक्षणना महत्व, विस्तरण अने तेनी समक्ष उभा थतां विभिन्न पडकारो तेमज ते पडकारोना उकेलनी चर्चा परथी आपणे आवतीकालनुं शिक्षक शिक्षण केवुं होवुं जोड्इ तेनो ख्याल मेळवी शकीओ. शिक्षक शिक्षणने सफळ बनाववुं हशे तो तेणे बदलता जता समय साथे ताल मीलावी जरुरी परिवर्तनो अपनाववा पडशे.

संदर्भ :

- (१) तिवारी के.के. (१६६३) "भारतीय शिक्षा : विकास और समस्यायें", होराइझन १६८९ पब्लिशर्स, इलाहाबाद.
- (२) भाटिया के.के. तथा अन्य १६८९, "मोर्डन इन्डियन ऐजयुकेशन अेन्ड इट्स प्रोबलेम्स, प्रकाश ब्रधर्स ऐजयुकेशनल पब्लिशर्स, जलंधर (पंजाब).
- (३) वालिया जे.ओस. (१६८७), पाल पब्लिशर्स, जलंधर (पंजाब).

Publish Research Article

International Level Multidisciplinary Research Journal

For All Subjects

Dear Sir/Mam,

We invite unpublished Research Paper,Summary of Research Project,Theses,Books and Books Review for publication,you will be pleased to know that our journals are

Associated and Indexed,India

- * Directory Of Research Journal Indexing
- * International Scientific Journal Consortium Scientific
- * OPEN J-GATE

Associated and Indexed,USA

- DOAJ
- EBSCO
- Crossref DOI
- Index Copernicus
- Publication Index
- Academic Journal Database
- Contemporary Research Index
- Academic Paper Databse
- Digital Journals Database
- Current Index to Scholarly Journals
- Elite Scientific Journal Archive
- Directory Of Academic Resources
- Scholar Journal Index
- Recent Science Index
- Scientific Resources Database

Review Of Research Journal
258/34 Raviwar Peth Solapur-
413005,Maharashtra
Contact-9595359435
E-Mail-ayisrj@yahoo.in/ayisrj2011@gmail.com